Petrusville Dingaansfees – Des. 1932

Voortrekkers en hulle Geestelike Agtergrond.

Historiese ~~Tydens stelligs, ond, maar~~ Gin Tandtuur fees; verpligting v. ons jeug. Gebr. nie

I Voorouers. 191. T. 5 (2)

II Eerste Eng. Oorname.

III Toestande in Kolonie op Vooraand van Trek.

IV Wat het Trekkers gaan soek?

V Skadusy.

Die Voortrekkers en hulle Geestelike Agtergrond.

I Voorouers.

Stigting van die Kaap, en Kie.-bestaan
Pol. v.d. Kie.: geslote Huishouding.
Egter te duur – groot omslag.
Ander raad moes gevind word: nl. toelating van vrye burgers. Hulle sou graan en groente verbou, en Kie sou van hulle koop inkoop. Wat meer is, Kie sou ontlas wees van groot omslag en koste.

Maar 'n mens vermoed troebele; botsings tussen owerheid en burgers. Burgers sou hulle eie belange probeer behartig; maar sou moes buig onder die winsbejag van die Kie.

In begin van 1657 het eerste 9 vryburgers hulle grond gekry. Daarmee verander die Kaap van 'n beamptepos tot 'n Kolonie. Die bl. bevolking bestaan nie slegs uit amptenare van die Kie. nie, maar daar is ook nou 'n permanente

'n bevolking van vrye burgers.
Daar is voor mense wat landbou en veeteelt beoefen; mense wie se wel en wee verbonde was met grond wat hulle ontwikkel:— groot betekenis van die feit in ons gesk.!

Maar laat ons let op die voorwaardes waaronder die mense 'n bestaan moes maak:—

(a) Ontvang soveel grond as wat hul in 3 jaar kan bewerk.
(b) Voorlopig geen belastings nie.
(c) Alle benodigdhede van die Kie. teen kosprys.
(d) Produkte aan die owerheid verkoop teen vasgestelde pryse.
(e) Wat Kie. nie nodig het nie, kan hul aan vreemde skepe verkoop 3 dae na aankoms, mits hulle verlof van reg. het.
(f) Mag geen vee van Hott. ruil nie, maar moet van Kie. koop.
(g) Geen weiveld in eiendom nie, maar mag vee op grond v. Kie laat loop.

Ten opsigte van sekere liberale elemente hier, is 'n mens lig geneig om vryburgers te bejammer: ekon. gebonde, diep in skuld by owerheid, en afpersing van beste middel tot verstikking van hulle

veestapel. Slotsom: ten opsigte van hulle vrye lewe moet hulle die belange van die komm.-gesinde owerheid dien.

Onheilspellende twisbale [?], wat ons reeds op voorhand verwag het, het nie lank agterweë gebly nie. Gebondenheid, waaronder vryburgers moes lewe, het nie gestrook met die liberale opvattings van die ~~17de eeuse~~ demokratiesgesinde 17de-eeuse Nederlanders nie. Die koloniste het die opvattings uit die moederland saamgebring, en hulle sou nie lank onder die beperkende voorwaardes kon buig nie. Nog geen [?] 2 jaar vry nie toe hulle aan end van 1658 onder hulle leiers Steven Jansen en Hendrik Boom voor die Kommandeur, Van Riebeeck, met 'n petisie verskyn.

Hulle kla dat pryse vir produkte veels te laag is, „want wij gheen Compagnies slaven willen wesen!" Hulle kla dat die owerheid hulle dwing om sekere produkte te verbou, en teen die dwang protesteer hulle: „Soo wij op het Landt blijven, soo

willen wij niet in onse landtaan gedwongen wesen"! Hulle kla daaroor dat die Kie. jn kontant geld aan hulle uitbetaal nie, maar eenvoudig van hulle skuld afskrywe. Hoe kan hulle dan benodighede koop, „want het is altijd: gelt, gelt! ende geen gelt wordt ontfangen"! Hul kla dat dit moeilik gaan om die verlof v.d. Reg. te kry om met vreemde skepe handel te drywe, en hulle versoek om met die Hottentotte die veeruil te mag drywe. Eindelik protesteer hulle teen al hierdie inkortings van hulle vryhede: hul het beter verdien, want laat hulle trots volg, „wij zijn de beschermers van ons landt"; let daarop: „ons landt", die reeds so vroeg spore van 'n nasionale solidariteit en selfstandigheid.

Hier het ons dus met voorvaders van die Afr. boer, van die Trekboer, te doen. Reeds bekende Afr. vanne onder hulle soos Botma, Claassen, Cloete, Louw, Van der Merwe, Mostert, Visagie, Visser en V.d. Westhuijsen. Ons

nie dis ons eie mense, al voel ons soms dat ons nie so naby die eerste vryburgers staan nie; ons is geneig om hulle nog as Nederlanders aan te sien.

Op verskillende volgende geleenthede het die Kaapse Kolonistë in botsing met met Kie. bestuur gekom. Bekend gevoel is hoedat hulle in die tyd van W. A. v.d. Stel aan ondedanklik vanweë die goew. en sy beampte- blik

X Fr. Hugenote; sterk begrippe; soek vryh. By Uitstek Burger Pat. 1779.

———— " ———— " ————

1. Meer helderheid omtrent hulle konstitusionele regte.
2. Die fiskaal moes verbied word om iemand in hegtenis te neem sonder verhoor. (Carl Hendrik Buitendag.)
3. Die gevaarlike praktyk wat 'n fiskaal toelaat om persoonlike sake te beslis en boetes op te lê, moet tot werklik onbelangrike gevalle beperk word.
4. Dit moet vasstaan, „dat voortaan geen aan dea Caab gebooren, of vry gewordene

Burger, die syn verband en dienst by den Ed. Compagnie getrouw heeft uitgedient, wederom in dienst der Ed. Compagnie getrokken, of als Matroos van den Caab naar Batavia versonden sal mogen worden, als zynde sulks strijdig met het Burgerregt."

5. Verder word gevra dat die Koloniste meer vryheid in dié handel sou hê. b.v. (1) jaarliks self skepe na Nederland stuur vir uitvoer en invoer van produkte (2) Vrylik handel met Madagascar, Ooskus van Afrika en Indië (Hierdie versoek was direk in stryd met die grondbeginsel van die Kie. op kommersiële gebied, maar dit was ook 'n teken van die nuwe tydgees.)

6. ~~Die aanstel van sewe „Burger-Raaden"~~

7. Dat sewe Burgerlede in die Raad van Politie sou sit wanneer sake wat die Burgers raak bespreek word.

8. Niemand was verkiesbaar tot enige Burger Collegie nie alvorens hy 5 of 6 jaar Burger was.

9. Die „Burger-Raaden" sou die reg hê om jaarliks verslag en rapport te lewer aan ~~die~~ Here XVII aangaande die toestande van die Burgery.

10. Die Raad van Justiesie sou bestaan uit 'n gelyk getal ~~leden van~~ Burger-

Raaden en ampknare van die Kie.;
en dat die Oudste Burgerlid as
„Vice - Praesident" sal optree.

11. Vry verkiesing van lede vir
enige Burger Collegie – met goedkeur-
ing van die Goewerneur en regerende
„burgerraaden." (Hieronder het
hulle waarskynlik bedoel dat
daar by die opstel van die
dubbele nominasielys, waaruit
die finale benoemings moes geskied,
vryheid van keuse vir die Koloniste
self moes wees.)

Konklusie: was. solidariteit-verst..

~~II 1ste Eng. Oorname, 1795-1803.~~

~~a. Bestemming vir bed.~~
~~b. Eed v. Getrouheid.~~
~~c. Uitrusting: Trijardt + vriende in~~
~~Kaffirland – Gaika.~~

III Toestande op voorav. v. Trek.

I Weifelende Grenspolitiek:

In die tydperk van die bewind van die O.I.K., aan die einde van die eerste Kafferoorlog (1779–1781) het ons reeds die swak politiek om invallers toe te laat om tussen Vis en ~~Koueriwier~~ Bosmans-rivier te bly.
Twede Kafferoorlog 1789–1793– ~~Nederburg en Frykenius laat toe dat invallers die hele streek tussen Vis en Bosmansrivier bewoon~~
Gedurende eerste Britse inbesitneming ongewone politiek om barbare tot vrede te lok met presente. – Maynier die omkoper! – 3de Kafferoorlog 1799–1802

Gedurende bewind van Bataafse Republiek - reise van Jansens en de Mist na Oost. dist. - onderhandelinge met Opperhoofde vir vredesdoeleindes. 8

Tweede Britse Okkupasie - Lord Caledon se grenspolitiek - Gewapende mag na grense gestuur - maar Goev. het streng bevele gegee om nie aanvallend teen Kaffers op te tree nie - Onvermydelik gevolg - 4de Kafferoorlog. (1811-1812.)

Cradock se mooipraat-politiek - lei tot moord van landdros Stockenström en aantal burgers. - Goev. tree eindelik aanvallend op - Kolonel Graham en burgerkommando gestuur om Kaffers oor Visrivier te jaag — Die oprigting van 'n reeks Forte - ook maar 'n vrugtelose poging - ~~Swart Ommegang 1812 - Slagtersnek 1816 (Frederik Bezuidenhout)~~

Vyfde Kafferoorlog 1819 - Somerset verdrywe Kaffers - tussen Vis en Keiskamma - maak dit 'n Neutrale gebied. - Sir Rufane Donkin laat afgedankte soldate toe in neutraal gebied - verdere moeilikheid - botsing met Kaffers.
- Gaika ~~in Tjoemievallei~~ - Makoma
- ~~by oorsprong van Katrivier~~ toegelaat.
- Neutraal gebied nou weer 'n „Kaffer bewoonde" gebied.

~~1829 - Makoma val Tamboekies aan~~
~~- laasgenoemde vlug die Kolonie binne.~~
~~- Gevolg - Katrivier neersetting - (Hottentotte)~~

Makoma gee toe weer moeite (1834 dryf Regering hom deur die Tjoemierivier)

1831 Neersetting van Europese Koloniste in verowerde gebied. Sir Lowry Cole ~~se~~ laat Eng. en Afrik. Koloniste toe in gebied Suidwaarts van Katrivier neersetting - Later word daar Engelse en Hottentotte toegelaat maar nie Hollands-Afrik. burgers nie - op bevel van die Koloniale Sekr. Dit het die burgers met bitterheid en ontevredenheid vervul.

II Afskaffing van Hollandse Taal.

Verengelsing van volksplanting aan die Kaap. Lord Ch. Somerset moes - op las van die Kol. Sekr. 'n proklamasie uitvaardig dat na Nuwejaar 1823 alle ~~alle~~ dokumente wat die goewermentsekretaris uitreik, na Nuwejaar 1825 alle dokumente wat publieke Kantore - behalwe geregshowe, uitvaardig, en na Nuwejaar 1827 alle verrigtinge in die geregshowe uitsluitelik Engelse taal moes wees.

~~In 1826 is die deel wat die geregshowe betref herroep~~ 1828 het Sir Richard Bourke 'n proklamasie uitgevaardig dat Engels voortaan die offisiële taal van die K.K. sou wees. - Dit was 'n groot ongeriëf vir Hol. bevolking want meer dan 80% van blanke bevolking het gin Eng. verstaan nie.

Eng. Outoriteite het gemeen dat hulle deur bogenoemde handelswyse 'n baie doeltreffende manier ontdek het om die taal van 5/6 van die Europese bevolking in die K.K. dood te maak - Maar nog nooit was 'n regering meer teleurgestelde nie - Uitwerking teenoorgestelde - (Afrik. ouers neem toe hulle kinders weg uit Eng. skole)

Tolke was nou noodsaaklik as iemand sy reg by die hof gaan soek.

In 1882 - 54 jr. na Sir Richard Bourke se proklamasie - kon die Hollands sprekende eers Hollands in die Kaapse Parlement besig. [illegible] Van die beste Afrik. burgers was dus vir 30 jr. lank uitgesluit uit die Parl. juis omdat hulle nie hulle opienies in Eng. kon uitdruk nie - Afskaffing van Holl. Taal was dus nog 'n groot grief wat die burgers, vernaamlik die grensboeregers teen die Eng. Regering gehad het.

III Afskaffing van Hooggeregshof, Die Landdroste en Heemrade, en die Burgersenaat. 1828.

2e Jaar na stigting van die volksplanting het Regering 1 Kolonis as lid van Raad van Justiesie toegelaat. Tyd van Simon vd. Stel is Raad vergroot tot 10 lede - 2 daarvan was burgerlede. Teen end van bewind van Kie was helfte van lede van Hooggeregshof burgerlede.

1828 word ~~die~~ Raad van Justiesie afgeskaf en nuwe Hooggeregshof van 4 regters - gekies deur Britse Regering, is aangestel.

Die Burgersenaat - raad van 6 lede - opgerig deur Craig in 1795 - wat 'n soort van Munisipaliteit in Kaapstad. ~~was~~ was is in 1828 afgeskaf.

Die afskaffing van die 2 liggame het veroorsaak dat die Koloniste voortaan uitgesluit was van seker voorregte wat hulle reeds baie lank gehad het.

Landdroste en Heemrade is ook in 1828 afgeskaf. Magistrate en Vrederegters aangestel in hulle plekke. Daardeur is die Burgers hulle aandeel in plaaslike bestuur ontneem. Heemrade het nuttige werk verrig - aansienlike boere - goedbekend met die land en belangstellend in Koloniste. Burgers het gevoel dat manne wat sulke uitmuntende dienste verrig - onmisbaar vir die samelewing sou wees.

IV Verskil tussen die Koloniale en die Imperiale Standpunt met betrekking tot die Inboorlingkwessie.

Die verskil het 'n uiters nadelige invloed op ons S.A. Gesk. gehad aan begin van die 19een.

Filantropiese beweging in Engeland 'n groot mag — John Wesley en sy broer en George Whitefield voorstanders van die beroemde Metodiste herlewing van die 18een.

Afskuwelikheid van Slawehandel sterk onder die aandag van die Eng. Parl. gebring — Filantrope soos Wilberforce, Clarkson, Macaulay en ander het slawehandel sterk aangeval en veroordeel.

Sendelinge na S.A. gestuur begin 19een — resultaat. Filantropiese beweging en godsdienstige opwekking.

In Engeland en Frankryk het Rousseau se teorie - met betrekking tot die regte van die mens en die onskuldigheid van die „nobele barbaar" groot byval gevind — Vandaar die Engelse ideë dat die Kafferoorloë in die K.K. deur die „brutale Afrik. boere" veroorsaak was. Later het Barrow se boek verskyn, waarin daar

uiters skandalige onverdiende aanval op die Karakters van die Afrik. burgers gemaak is, in sake die Kwessie oor die slawe se behandeling – Filantrope het alles in die boek as die reine Waarheid beskou. Die Kaffers en Hottentotte was arme verdrukte onskuldige skepsels en die Afrik. boere – volgens Lord Macartney en die Filantrope – barbare.

Invloed van Franse Rev. op al die Europese State – 1789–1815 – Leer van natuurlike gelykheid en broederskap van die mens was een belangrike resultaat – Die Filantropiese beweging in Eng. het dus nuwe dryfkrag ontvang. Koms van Sendelinge in S.A. het sake baie vererger en die gevoel ~~[illegible]~~ van bitterheid het nog sterker geword onder die burgers.

Groot verskil tussen die standpunt van die Filantropiese gesaghebbers in Engeland en die sienswyse van die Afrik. burgers in sake die Naturellekwessie was een van die kragtigste oorsake van die fatale misverstand tussen grensboere en die Koloniale Kantoor duisende mijle ~~oor die see~~

~~[illegible]~~

IV Wat het hulle gaan soek?

(Manifes – Piet Retief aan Sir. B. D'Urban Grahamstown, 22nd Jan. 1837.)

Politieke Vryheid.

I (a). "We quit this colony under the full assurance that the English Gov. has nothing more to require of us, and will allow

us to govern ourselves without
its interference in Future."

(b) Ons is vasbeslote om ons Vryheidsideale na te kom waar ons ook al mag gaan.

ii Ferme Naturelle Politiek.

(a) Ons kla oor die gedurige geplunder wat ons al vir jare moet verduur van die kaffers en ander gekleurdes, en in die besonder oor die laaste inval op die Kolonie, waardeur die grensdistrikte verwoes en meeste van die inwoners geruïneer is

(b) Ons sal niemand molesteer, of van hulle geringste besittings beroof nie. maar as ons aangeval word, sal ons dit as ons reg beskou om ons persoon en besittings te verdedig teen enige vyand, tot die uiterste van ons vermoë.

Ekonomiese Vryheid.

iii (a) Ons kla oor die geweldige verliese wat ons gely het weens die vrystelling van ons slawe ...... „and the vexations laws which have been enacted respecting them."

(b) Ons verlaat nou die vrugbare land van ons geboorte, waar ons sulke geweldige verliese gely het, en gedurige kwelling verduur het, om 'n vreemde en gevaarlike gebied in te trek.

Reg en geregtigheid.

IV (a) „We complain of the unjustifiable odium which has been cast upon us by interested and dishonest persons, under the name of religion, whose testimony is believed in England to the exclusion of all evidence in our favour; and we can forsee, as the result of this prejudice, nothing but the total ruin of the country."

(b) „We despair of saving the colony from those evils which threaten it by the turbulent and dishonest conduct of vagrants, who are allowed to infest the country in every part."
Ons sien ook gîn vooruitsig van rus en geluk en vrede in 'n land so jammerlik geteister deur interne onbestendigheid.

(c) „But, whilst we will take care that no one is brought by us into a condition of slavery, we will establish such regulations as may suppress crime and preserve proper relation between master and servant."

(d) Ons verklaar plegtig dat ons hierdie land verlaat met die begeerte om 'n rustiger lewe te voer.

(e) „But we go with a firm reliance on an all-seeing, just, and merciful God, whom we shall always „fear and humbly endeavour to obey."

V

Die Persoon self.

Skadusy.

Ten spyte van deugde was hulle egter nie volmaakte mense nie.
Maar veel teen onregte ten laste gelê: Simon v. d. Stel.
Allemand en Klockner.
Cloppenburg.
John Barrow.
Sendelinge: v.d. Kemp en Philip.

Gelukkig ook getuies wat hierdie mense teenspreek: Lichtenstein.
Kol. Collins.
Thos. Pringle.
Steedman. – Godsking

gemoedelikheid onderdomme minder!

x Resumé: sitaat uit Theal.

Maar hulle was menslik, en het ook foute gehad: veral een groot fout, nl. gebrek aan samewerking, onenigheid. Rede: Holl. voorvaders en Kalv. geloof. Van hierdie fout was hul veel bewus:

x woorde v. Karel Tr.

4 Karaktertrekke in Selfstandige mense,

Konklusie: met weltevrede selfst. sin [illegible] x vaste Godsvertroue [illegible] eenvoudige mense [illegible] growwe uiterlike + [illegible]

hoogstaande, fynbeskaafde innerlike.

Groot Trek is bewys.

Eiland op kulturele gebied

Kort Résumé.

Vrydag 13 April 1838.

" Zei Pretorius, dat niemand voor hem spreken hoeft, dat hij voor hem zelfs spreken zal! Ik zei en Botha, dat hij alsdan voor ons alle spreken mag; zei Pretorius: ik spreek voor niemand, en niemand en niemand behoeft voor mijn te spreken. Daarop zei Carolus, dat het de Africaander zijn ongeluk is, als hij wat beginnen wil, dat alle maal haar eige baas weesen wil; dat door die weg alles verkeerd komt"